

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Historical

تاریخی

لیکوال: سید محمد فضل الله بخاري
ژباړن: زاهد خلیلي
۰۳ دسمبر ۲۰۱۴

لومړی نړیواله جگړه

(د انساني تاریخ د لومړی وحشي جگړې له عبرته ډک تاریخ)

۱۳

بحري جبهه

د ۱۹۱۵ ز کال په پیل کې جرمني فوځ په انګلیسي فوځ باندې د زیپلان په واسطه حمله کړې وه، وروسته د جنوري په ۲۴ د ډوګر بینک جگړه وشوه.

د فبرورۍ په ۱۹ انګلیسي او فرانسوي فوځ په دردا نیل باندې ګوله باري پیل کړه، ددې ګوله باری موخه د بحر په غاړه د موجودو کلاګانو څخه د دښمن د فوځ ویستل وه.

متحدو فوځونو د فبرورۍ په ۲۵ دویمه حمله وکړه، په دې حمله کې د بیرون خوا کلاګانې وړانې شوې او دښمن یې اړ کړ، چې شا تګ وکړي؛ خو امیرالبحر کارډن پوه شوی وه، چې یوازې د بحري حملو پواسطه بریا نه شي ترلاسه کیدای؛ خو چرچل یې خبرې ته هیڅ فکر ونکړ او د مخکې تګ امر یې ورکړ.

د مارچ په ۴ په پلان کې لږ تغیر راوستل شو، د راتلونکو دوو اونیو په دوران کې انګلیسي فوځ د ورځې لخوا ګوله باري ګوله، تر څو دښمن شا تګ وکړي او د شپې لخوا کارکونکو سرنگونه پاکول؛ خو کارکونکي په بارودي سرنگونو کې د ستونزو سره مخ ول؛ ځکه ګوله باری زیات زیان ور اړولی وه.

د چرچل لخوا په کارډن باندې فشار زیات وه، چې په دې سره هغه ذهني ناروغ شو او کور ته یې ولېږه، پر ځای یې امیرالبحر روبک د جبهې مشر وټاکل شو، د مارچ په ۱۸ یې حمله وکړه، د ماسپینین پورې دا حمله زیاته بریالیې ښکاریده.

خو، کله چې د سرنگونو کارکونکو بیا خپل کار پیل کړ، د سمندر د غاړو څخه ګولپو وپشتلو یې کار ورخراب کړ، په دې وخت د متحدو فوځونو درې بیړۍ د سرنگونو سره ټکر او غرقې شوې، دې حالت ته په کتو سره روبک د عمومي شا تګ امر وکړ.

د ۱۹۱۶ ز کال د جگړې حالات

لومړۍ نړیواله جگړه بڼه په درز کې روانه وه، متحدو او مرکزي هیوادونو د جگړې لپاره تېل تولیدول، په ځینو هیوادونو کې اقتصادي بحران رامنځته شوی وه او خلکو یې د امنیت او د جگړې پای ته رسولو غوښتنه کوله، په جگړه کې د وژل شویو خلکو وارثانو خپل واکمن د هغوی فاتلان گڼل.

جگړه د خلکو لپاره دومره مهمه شوې وه، چې تیر کال د انگلستان د جگړې سکرتر چرچل چې ماته یې خورلې وه، له دندې گوښه کړل شو، تر دې چې انګلیسي پارلمان حکومت تبدیل کړ او نوی حکومت یې رامنځته کړ، د روسیې د فوځ مشر لري کرای شو او مشري یې خپله تزار دویم نیکولای په لاس کې واخیسته.

خو، جگړه اوس هم چټکه روانه وه، د جگړې په ډګرونو کې دواړو خواوو یو پر بل باندې حملې کولې، گوله بارې او پوپ خانې چلیدې، هر خوا مړي پراته او د وینو سیندونه روان ول.

ځمکنی، بحري او هوايي حملې

۱۹۱۶ ز کال هم د ځان سره وړانې راوړې، په دې کال هم په ټولو جبهو کې په شدت سره جگړه روانه وه، د بحري برلاسی لپاره هلې ځلې اوج ته رسیدلې وې او په مستعمرو کې د وینو تویولو بازار بڼه گرم وه.

لویدیزه جبهه

د لویدیزې جبهې حالت د تیر کال په څیر وه، دواړو خواوو د لومړي صف د مخکيوالي لپاره هڅې کولې، په دې کال چې کومې جگړې شوي لاندې یې مطالعه کوو.

د وړدن جگړه

د جرمني د فوځ مشر جنرال فالکن غوښتل، چې په لویدیزه جبهه کې د فرانسوي فوځ مورال کمزوری کړي، ددې لپاره په کار وه، چې فرانسوي فوځ شا تګ ته اړ کړي، دې جنرال غوښتل، چې زیات فرانسوي فوځ ووژني، تر څو عام خلک فوځ کې شامل نه شي او هم د عامو خلکو فکر د فرانسوي فوځ په اړه خراب کړي.

هغوی ددې کار لپار پروپاګند کاوه، جرمني فوځ د جگړې په دوران کې هغه فرانسويان وژل، چې د فرانسې سره یې مینه درلوده او هغه کسان یې پرېښودل، چې د وطن پر ځای یې د خپل ځان سره ډېره مینه درلوده.

د همدې موخې لپاره جنرال فالکن د جرمني د شهزاده ویلیم لپاره د وړدن په سیمه کې د جگړې پلان جوړ کړ، دلته د فرانسې د فوځ مشر پینین وه، فرانسوي فوځ خوراکي توکو د راوړو لپاره د ریل گاډي یوه لاره درلوده، چې هغه هم د جرمني د فوځ د گوله بارې په پایله کې وړانه شوې وه او هره ورځ به یې پرې کار کاوه، چې جوړه یې کړي.

جرمني فوځ کې د جگړې صلاحیت موجود وه، جنګي مشق او تمرین یې درلوده او په ډېر مهارت سره یې جگړه کوله، د دښمن قوي حمله به یې په څو دقیقو کې له منځه وړه، توپ خانه به په وخت اړین ځای ته رسیده او هم به په درست وخت کې ترې گټه پورته کیده.

بلخوا فرانسوي فوځ بهادر فوځ وه؛ خو جنګي مشق او تمرین نه درلوده، هغوی په یوه وخت کې نشو کولای، چې منظم شي او د یوه ځای نه بل ځای ته لاړ شي.

وړدن د پاریس نه ۲۰۰ کیلومتره لرې او د فرانسې د بنو ښارګوټو څخه یو ښارګوټی وه، د فبرورۍ په ۲۱ د جرمني پنځم فوځ په فرانسوي فوځ باندې حمله وکړه، د فبرورۍ په ۲۲ د جرمني فوځ د دواماونټ کلا ونیوله، فرانسوي فوځ شا تګ وکړ او خپلو خندقونو ته ولاړ.

د جرمني د فوځ د پرلپسې حملو په وجه د فبرورۍ د ۲۴ پورې فرانسوي فوځ دريم خندق ته په شا شو، ددې ځای څخه وړدې يوازې ۸ كيلومتره لرې وه، په همدې ورځ جنرال هنري فليپ پيټين د وړدې د جبهې مشر وټاكل شو. د فبرورۍ په وروستيو كې د جرمني د فوځ مخكې تگ ودرېده؛ خو د مارچ په ۵ يې يوه بله حمله وكړه، فرانسوي فوځ يې ۳ كيلومتره نور هم شاته كړ، د مې د مياشتې د ۲۹ پورې فرانسوي فوځ بڼه مقابلې وكړه؛ خو جرمني فوځ د مارت هوم غرونه ونيول او د جون په ۷ يې د دوکس كلا هم ونيوله. د فرانسوي فوځ د جنرال چارلس منجين په مشرۍ ځوابي حملې پيل كړې، جنرال منجين هغه وخت هېرو شو، چې د جرمني فوځ يې د دوامونټ او د دوکس نه وشړه او دا سيمې يې بيرته ونيولې، راتلونكو دوو اونیو كې يې د جرمني فوځ دوه كيلومتره نور هم شا تگ ته اړ كړ. د وړدې جگړه د لومړۍ نړيوالې جگړې تر ټولو اوږده جگړه وه، دا جگړه د فبرورۍ په ۲ پيل او د دسمبر د ۱۸ پورې روانه وه، په دې جگړه كې ۵۵۰۰۰۰ فرانسوي او نږدې ۴۳۰۰۰۰ جرمني فوځ ووژل شو.

د سوم جگړه

انگليسي او فرانسوي فوځونو د سوم په جبهه باندې د حملې لپاره مشترک پلان ونيوه. د سوم سيمه د فوځي حمل و نقل لپاره غير مناسبه وه، د جنرال هيگ په نظر لومړی ۸ ورځې به په پرلپسې ډول په جرمني فوځ باندې كوله باري كيږي، تر څو د هغوی دفاعي كرنښه ماته شي او ورپسې به يوه قوي حمله كيږي، هغه ددې موخې لپاره د ۲۷ برخو (۷۵۰۰۰۰) فوځ د جگړې ډگر ته راوسته، بلخوا جرمني فوځ يوازې ۱۶ برخې وه. د جولايي په لومړۍ نيټه سهار ۷:۳۰ انگليسي فوځ حمله وكړه؛ خو جرمني فوځ يې حمله په بشپړ ډول ناکامه كړه، دا جگړه انگليسانو ته ډېره گرانه تمامه شوه او په يوه ورځ كې يې ۵۸۰۰۰ فوځيان ووژل شو. دا د انگليسانو د تاريخ تياره ورځ وه؛ خو جنرال هيگ بيا هم د جگړې د جاري ساتلو امر وكړ، د جولايي په ۱۳ د شپې مهال انگليسي فوځ وكولاى شول، چې د جرمني د فوځ په صف كې درز رامنځته كړي؛ خو د جرمني د فوځ سمدستي مرستې دا خاليگاه بيرته ډكه كړه او انگليسي فوځ يې شا تگ ته اړ كړ. د اگست په ۲۹ يې جرمني جنرال فالكن له دندې گوښه كړ او پر ځای يې جنرال هيډن برگ راوليږه، دده سره جنرال ليونروف هم د ختيزې جبهې څخه د لويديزې جبهې د كتلو لپاره راغی. د سپتمبر د ۱۵ پورې انگليسي فوځ بريالی نشو، اوس يې په يو ۱۰ ميله اوږدې جبهې باندې د عمومي حملې پريکړه وكړه، ددې حملې ځانگړتيا دا وه، چې په لومړي ځل په كې ټانک استعمال شو. بلخوا جنرال جوفر او جنرال فوش د ۱۹۱۶ ز كال په دسمبر كې تقاعد كړل شول، د جنرال جوفر پر ځای جنرال نيويل د فرانسوي فوځ مشر وټاكل شو، د موسم د زيات يخوالي په وجه د انگليسي فوځ په حملو كې كموالی راغی؛ خو د نومبر د ۱۳ پورې يې د بيومونټ كلا فتحه كړه، د زياتې واورې په وجه انگليسي فوځ شا تگ وكړ او جنرال هيگ د سوم د جبهې د پای ته رسيدو اعلان وكړ. د سوم په جبهه كې ۴۲۰۰۰۰ انگليسي فوځ ووژل شو، ۲۰۰۰۰۰ تنه فرانسوي او ۵۰۰۰۰۰ تنه جرمني فوځ ووژل شو.

ختيزه جبهه

د گارلس ټارنو د ماتې وروسته روسي فوځ بيا د سره د منظم كيدو لپاره كوښښ كاوه، تزار دويم نيكولاس غوښتل، چې په دې گرم موسم كې په جرمني فوځ باندې يوه قوي حمله وكړي، هغه د فرانسې د حكومت نه هم مرسته غوښتې

وه، چې د وردن په سيمه کې جرمني فوځ کمزوری کړی، تر څو روسي فوځ په ختيزه جبهه کې په جرمني فوځ باندې حمله وکړي.

په مارچ کې روسي فوځ د نيروچ د جهيل سره نږدې په جرمني فوځ باندې حمله وکړه، د ښه نظم د نه موجوديت په وجه روسي فوځ قوي حمله ونشو کړای، په پايله کې جرمني فوځ ستره بريا ترلاسه کړه او روسي حمله يې ناکامه کړه.

په ختيزه جبهه کې د گرم موسم د راتلو په وجه دواړو خواوو د جگړې لپاره پلانونه جوړول، په دې وخت کومه قوي جگړه ونشو، د می په مياشت کې استريا د ايټاليې په جبهه باندې حمله وکړه، اوس ايټاليې د روسيې نه مرسته غوښته، ايټاليې غوښتل، چې روسي فوځ په استريا باندې حمله وکړي، تر څو توجه يې هغوی (روسيې) ته واوړي او د ايټاليې په جبهه کې يې فوځ کم شي.

د گرم موسم په وجه د دويم نیکولای د پلان په اساس جگړه ونشو، په دې سره د روسي فوځ مشر ايلیکسي بروسیلوف په خپله خوښه د استريا پر ضد د جگړې پلان جوړ کړ او د جون په ۴ يې حمله پېل کړه.

د بروسیلوف حمله

د روسي فوځ په جنرالانو کې بروسیلوف يو قوي او تکړه جنرال وه، هغه د جرمني د فوځ تخنيک معاینه کړی وه، هغه په ډېر مهارت سره د جگړې لپاره پلان جوړ کړ، هغه پریکړه وکړه، چې د ستر فوځ پر ځای دې، گشتي (گرځيدونکی) فوځ جوړ کړل شي، تر څو په دښمن باندې په خاموش ډول حمله وشي او زيات زیان ورسول شي.

د جنرال بروسیلوف دا پلان ډېر بريالی وه، دا په لومړۍ نړيواله جگړه د روسيې لومړنی ستره بريا وه، دا خبره ښکاره ده، چې متحدو فوځونو روسي فوځ د خپلو گټو لپاره استعمالوه او متحدو فوځونو د تزار د حماقت او بي عقلۍ نه گټه پورته کوله.

د جنرال بروسیلوف ددې حملې گټه هم نورو متحدو قوتونو ته ورسیده او هم په زیاتره ځایونو کې د غنیمت په مال کې روسيې ته برخه نه ورکول کیده.

د ډینسټر او سترانپا د سیند په غاړه د استريا د فوځ لومړی صف د يوې اونۍ په دوران کې مات کړل شو، روسي فوځ د طوفان غوندي حملې کولې، روسي فوځ نور هم مخکې لاړه او لیوتسک يې ونيوه او کوویل کاريل ته يې ځان ورسوه.

د جرمني د فوځ مشر امر وکړ، چې په چټک ډول دې د استريا فوځ ته مرسته ورسول شي، جرمني فوځ په درست مهال د جگړې ډگر ته ورسیده او تر ډېره يې د جنرال بروسیلوف د جگړو چټکتيا ورو کړه؛ خو په بشپړه توگه يې ونه دروله.

د روسي جنرال بروسیلوف د قوي حملو په وجه روسانو يو ځل بيا خپلې د لاسه ورکړې سيمې د دويم ځل لپاره ونيولې؛ خو د هیواد د کمزوري اقتصادي حالت په وجه د وسلو د کمالي سره مخ وه؛ ځکه نو د لومړيو برياوو وروسته يې د جگړې څخه لاس واخيست.

د جنرال بروسیلوف د برياليو حملو په وجه جرمني په هر ځای کې د ماتې سره مخ وه، کله، چې رومانيې مرکزي قوتونه کمزوري وليدل؛ نو د متحدو قوتونو سره يې لاس يو کړ.

د بروسیلوف حمله د دواړو خواوو لپاره گرانه تمامه شوه، د یوې اندازې له مخې د دواړو خواوو لخوا لس لکه فوخیان په کار گمارل شوي وه، د استریا ملا همدې جگړې ور ماته کړه او په سمدستي توگه د ایټالیا د جبهې څخه په شا شوه.

د ایټالیا جبهه

د ایټالیا د فوځ مشر جنرال کیدورنا د ایټالیا په جبهه کې د حملې پلان جوړ کړی وه. د ایسونز د سیند په غاړه پنځمه جگړه د مارچ په ۹ پیل شوه، چې د مارچ د ۱۷ پورې روانه وه، حمله د گوریز د شمال او جنوب لخوا شوې وه، د موسم خرابوالي حمله کونکي فوځ ته ستونزې پیدا کړې، د واورې او یخ موسم په وجه مخکې تگ ناشونی وه، په دې وخت کې جنرال کیدورنا ته د استریا لخوا په ترینینو باندې د جگړې خبر ورکړل شو، چې په دې د ایسونز پنځمه جگړه پای ته ورسیده.

د استریا د اسیاگو حمله

د می ۱۹۱۶ کال د استریا د پلان له مخې جنرال کونریډ غوبنل، چې د ترینینو لخوا په ایټالیا باندې حمله وکړل شي، د هغه له نظره دا وخت اوس رارسیدلی وه، ددې موخې لپاره یې د جرمني نه مرسته وغوښته؛ خو د جرمني مرسته وروڼه رسیده او جنرال کونریډ د جگړې پروگرام جوړ کړ.

ددې حملې په پیل کې ایټالیا د روسي فوځ نه مرسته وغوښته، جنرال بروسیلوف چې په جنوب لویدیزه جبهه کې موجود وه، ویې ویل، چې په استریا باندې به رضا کارانه حمله وکړي.

جگړه د ۱۹۱۶ ز کال د می په ۱۵ پیل شوه، د جگړې په پیل کې جنرال کونریډ بریالی وه، د روسیې د لومړي فوځ د جنرال رابرتو بروساتي د ځنډ له وجې استریا وکولای شول، چې ارسیرو او اسیاگو ونیسي، دغې سیمې د شمالي سیمو لپاره د دروازي حیثیت درلوده.

استریایي فوځ چې دې سیمې ته راوړسید، په حملو کې یې کموالی راغی؛ ځکه چې د استریا سره فوځ کم وه، دویم دا چې د بروسیلوف فوځ ختیزې جبهې ته روان وه، لاره ستونزمنه وه او څلورم دا چې د ایټالیا فوځ مرستې ته رارسیدلی وه.

د جون په ۱۷ جنرال کونریډ د ایټالیا د قوي ځوابي حملو سره مخ شو، هغه د جگړې لومړني ځای ته راغی او جگړه پای ته ورسیده، د دواړو خواوو څخه نږدې پولک، یولک کسان ووژل شول.

د ایسونز د سیند جگړې (۸، ۷، ۶ او ۹ جگړه)

په اسیاگو کې د ماتې وروسته جنرال کیدورنا د ایسونز په جبهه باندې د ځوابي حملې پلان جوړ کړ، ایټالوي فوځ د راتگ لپاره بڼه سرکونه او د ریل پټلۍ درلودې؛ خو د استریا فوځ چې ایسونز ته راته د ډېرو ستونزو سره مخ شو. د ایسونز یا د گوریز جگړه د اگست په ۶ پیل شوه، ایټالیا په لومړیو کې د گوریز او د رسین مائیکل غریزي سیمې ونيولې، ددې ځای یې کولای شول، چې په کارسو باندې حمله وکړي، د یوې قوي جگړې وروسته استریایي فوځ ددې سیمې څخه شا تگ ته اړ شو.

دا لومړی جگړه وه، چې ایټالیا خپله موخه ترلاسه کړه، مخکې یې داسې کومه ستره بریا نه وه ترلاسه کړې او نه یې وروسته بیا ترلاسه کړه.

ایټالیايي غوښتل، چې د استریا-هنګري مشترک سلطنت پای ته ورسوي، د ایټالیانو لپاره دا ښه چانس وه، چې ادريا تیک ونیسي او د استریا-هنګري تر منځ د تریزیت پخوانی شخړه بیا راتازه کړي او د هیپس برگ پاچاهی ته د پای تکی کیردي.

ددې موخي د ترلاسه کولو لپاره ښه تدبیر، جذبې، قوت او د کم نه کم د ځاني زیان ورکولو اړتیا وه او د پرلپسې حملو کولو اړتیا لیدل کیده.

د سپټمبر د ۱۴ څخه د ۱۷ پورې د ایسونز د سیند اوومه، د ۱۰ اکتوبر څخه د ۱۲ پورې اتمه او د نومبر د لومړۍ څخه د ۴ پورې د ایسونز نهمه جګړه شوه، چې پیل یې د ایټالیاي لخوا کیده، د ایټالیاي د فوځ سره د توپ ځاني کمبود وه، چې ویې نشو کولای، خپلې موخي ته ورسیري.

د ۱۹۱۶ ز کال د مني په موسم کې ایټالوي فوځ بیا د سره منظم شو، ۱۶ برخو باندې وویشل شو او د مرستې لپاره یې ۶ نورې برخې هم چمتو کړې وې، متوسطه پوځخانه یې دوه برابره کړه او ستره توپخانه یې څلور برابره زیاته کړه. د جګړې په پیل کې ایټالوي فوځ سره ۶۰۰ ماشینې وې، چې دا شمېر یې ۸۲۰۰ ته لوړ کړ، په پیل کې یې د جنګي الوتکو شمېر ۳۸۲ وه، چې دا شمېر یې ۳۸۶۰ ته لوړ کړ، ایټالوي جنرال کیدورنا په ۱۹۱۷ ز کال کې په استریا باندې د حملې پلان جوړ کړ.

د بالکانو جبهه

ددې کال د جګړې په جریان کې رومانیه د مرکزي قوتونو پر ضد په جګړه کې داخله شوه، رومانیې د تېلو او زراعتي ذخیرو په وجه د دواړو خواوو لپاره ارزښت درلوده، دواړو خواوو رومانیې ته ځینې وړاندیځونه هم کړي وه.

په دې وړاندیزونو کې د متحدو قوتونو وړاندیزونه د رومانیې لپاره ښه ول، د رومانیې ځینې سیمې د بلغاریې او استریا د لاس لاندې وې.

د ۱۹۱۶ ز کال په منځ کې حالات د رومانیې لپاره ډېر ښه وه، جرمني فوځ په وړدڼ کې بوخت وه، بلخوا په سوم کې د متحدو قوتونو قوي حملې روانې وې، ایټالیاي استریا تر برید لاندې نیولې وه، همدارنګه د بروسیلوف حمله هم روانه وه او هم متحدو فوځونو د سالونیکا له لارې په بلغاریې باندې د حملې پلان نیولی وه.

په دې حالاتو متحد قوتونه په مرکزي قوتونو باندې غالب ول، د اګست په ۲۷ یې په جګړه کې د داخلیدو اعلان وکړ.

د رومانیې حملې او شا تګ

رومانوي ۵۶۰۰۰۰ تنه فوځ د ترانسلوانیا د لاسته راوړلو لپاره حمله وکړه، چې په څلورو برخو باندې ویشل شوی وه، لومړي، دویم او څلورم فوځ په غرونو کې مخکې ته او غوښتل یې، چې په ترانسلوانیا باندې حمله وکړي او دریم فوځ د بلغاریه سره د پولې ساتنه کوله.

د رومانیې د فوځ سره د توپکو، ماشینو، پوځانو او سګنلو زیات کمی وه، کوم ځانګړی پلان یې هم نه درلوده او نه یې باتجربه مشر په رأس کې قرار درلود، د وسلو او فوځي اړتیاوو فابریکې یې نه درلودې، د متحدو فوځونو لخوا ورته د ورځې ۳۰۰ ټنه سامان ور رسیده، چې د همدې سامان په مرسته یې د اګست په ۲۸ باندې حمله وکړه.

جرمني مشرانو فکر کاوه، چې د سپټمبر په ۳۰ به رومانوي فوځ حمله کوي؛ خو رومانوي فوځ یوه میاشت مخکې حمله وکړه، په ترانسلوانیا کې د جرمني نهم او د استریا لومړی فوځ موجود وه.

دلته غرونه هم موجود ول، چې په ځينو ځايونو کې يې لوروالی ۴۰ ميلو ته رسیده، رومانوي فوځ د کوچنيو غونډيو له لارې مخکې روان وه، رومانوي فوځ په خپلو کې د اريکو ټينګولو لپاره کوم نظام هم نه درلوده.

جرمني فوځ د سپټمبر د نيمايي پورې خان سمبال کړی وه، د سپټمبر په لومړۍ نيټه جنرال ميکنسن د رومانوي سرحد نه تېر شو او د کانستانتينا ښار يې ونيوه، دغه ښار د رومانوي، روسيې او نورو متحدو فوځونو لپاره ډېر مهم ښار وه؛ ځکه دلته د رومانوي دولت يوازينی بندر پروت وه، چې د تورې بحیرې له لارې يې رومانوي د متحدو هيوادونو سره نښلوله.

ددې ښار د ساتلو لپاره د رومانوي دريم فوځ او د روسيې درې فوځونه د ترانسلوانيا نه غوښتل شول، د سربيا يو رضاکار فوځ هم راورسيده او د روسي جنرال په مشرۍ باندې راټول شول، دغه متحد فوځ د مؤقت وخت لپاره د جنرال ميکنسن مخکې تگ وځنډوه.

د اکتوبر په ۲۰ ترکي فوځ ور ورسیده، چې په دې سره جنرال ميکنسن بيا حمله وکړه، د اکتوبر په ۲۳ يې د کانستانتينا ښار ونيوه او ټولې لارې او د ريل پټلۍ يې د کنترول لاندې راوستې، جنرال ميکنسن د سويشتوف خواته مخکې ولاړ، چېرته چې جنرال فالکن موجود وه.

په دې وخت کې جنرال فالکن د رومانوي د فوځ د مخکې تگ مخه نيولې وه، هغه غوښتل، چې يوه قوي حمله وکړي، تر د گرم موسم د رارسيدو دمخه د رومانوي فوځ ته ماته ورکړي، د نومبر په ۱۰ يوه قوي حمله وکړه، د رومانوي فوځ ۳۰۰ تنه سامان ۳۰ تنو ته راټيټ شوی وه، د نومبر په ۲۳ جنرال ميکنسن د جنوب له لارې حمله وکړه.

په ۱۹۱۷ ز کال کې د رومانوي فوځ شمېر ۱۵۰۰۰۰ ته راټيټ شو، اوس بارانونه پېل شوي او سرکونه خراب هم خراب شوي وه، د رومانوي ټېل او زراعتي ذخیرې د مرکزي قوتونو لاسته ورغلي.

د يونان او سالونیکا جبهه

په يونان باندې متحدو فوځونو فشار زیاتوه، تر څو د ۱۹۱۳ ز کال د تېرون له مخې د سربيا سره مرسته وکړي، ددې تېرون له مخې سربيا بايد د بلغاريې سره د جگړې لپاره ۱۵۰۰۰۰ تنه فوځ يونان ته ورکړي، د يونان لومړي وزير د دغه فوځ د نه ورکولو په وجه په جگړه کې د شرکت کولو نه انکار کړی وه.

متحدو فوځونو يونان ته ويلي ول، که په جگړه کې داخل شي، متحد فوځونه به همدغه اندازه فوځ ورکړي، د اکتوبر په ۱۹۱۵-۳ کال کې ۴۰۰۰۰ تنه فوځ سالونیکا ته ورسیده؛ خو دغه شمېر اوس هم کم وه او يونان بيا هم د جگړې د کولو نه انکار کاوه.

د يونان پخوانی لومړی وزير ساريل يې له دندې گوښه کړی وه؛ ځکه هغه د سربيا طرفداري کوله، هغه په دې کار سره بغاوت وکړ او د ۱۹۱۶ ز کال په جولایي کې ۲۵۰۰۰۰ تنه فوځ پرې راټول شو، هغه دا وخت په سالونیکا کې وه، په دې فوځ کې متحد فوځ او د سربيا هغه فوځ چې د کرفو څخه راغلی وه، هم شامل وه.

هغه د بلغاريې پر ضد د جگړې پلان جوړ کړ، په دې وخت کې ۳۵۰۰۰۰ تنه فوځ ورسره وه. د سپټمبر په ۱۰ يې د سربيا د فوځ د کينې خوا څخه په بلغاريې باندې حمله وکړه، په دې حمله کې يې بریا ترلاسه کړه او بېټوليچ(موناستر) يې ونيوه.

په همدې وخت د يونان د پاچا پر ضد چې د جرمني يې خواخوږي درلوده، بغاوت شو، دا د متحدو فوځونو په مرسته وشو، د متحدو فوځونو ملاتړي ويني زيلوني په کريټ کې نوی حکومت اعلان کړ، اوس په سالونیکا کې د ساريل حکومت وه؛ خو په حقيقت کې دی هم يو سمبول وه او ټول کارونه متحدو فوځونو کول، ټولې لارې، د ريل پټلۍ، بحري بيړی او بندرونه د متحدو فوځونو په ولکه کې ول.

د ترکیي جبهه

د ۱۹۱۴ ز کال په دسمبر کې انګلیسي فوځ د مصر پاچا دویم عباس لري کړ او کاکا یې حسین کامل پر تخت کیناوه، په دې سره انګلیسانو په مصر کې سیاسي واک په بشپړ ډول ترلاسه کړ، ددې لپاره چې حسین کامل نور هم د انګلیسانو غلام شي، هغه ته یې د پاچا لقب ورکړ.

د ترکیي یو ۲۰۰۰۰ کسيز فوځ د جرمني د وتلي جنرال بارون فریدرک کریس وان کرینستین په مشرۍ کې وه، دوی د ۱۹۱۵ ز کال د فبرورۍ په میاشت کې د سویس په کانال باندې د حملې لپاره روان شول، دوی د نخل د لاري د سینا ته تېر شول او نهر یې لاندې کړ، دلته انګلیسي او فرانسوي فوځ د ترکیي فوځ سره جګړه وکړه، چې ترکیي فوځ یې شا تګ ته اړ کړ.

د نیل د سیند په سیمه کې د احمد الشریف جوسینوسي یو قوي فوځ موجود وه، چې د انګلیسي فوځ په مخکې یې خنډ جوړ کړی وه، د ۱۹۱۵ ز کال د کرسمس په وخت کې د مجید په تنګي کې یوه قوي جګړه وشوه، ترکیي جنرال جعفر پاشا وکولای شول، چې ۲۵۰۰ تنه د انګلیسي فوځ مقابلې ته راولي.

د ۱۹۱۶ ز کال په جنورۍ کې د حلازن په جګړه کې جعفر پاشا په نوې وسله سمبال انګلیسي فوځ ته ډېر زیان واړوه او ۳۰۰ انګلیسي فوځ یې د مرګ کندی ته وغورځوه؛ خو د فبرورۍ په ۲۶ یې جعفر پاشا په ټپي حالت کې ونیوه، چې د هغه په نیول کېدو سره سینوسي جبهه ارامه شوه.

نوریا